

PRCA

ارزیابی مشارکتی ارتباطات روستایی

رهیافتی جدید در تحقیقات و طراحی ارتباطات برای برنامه ها و راهبرد های توسعه

تهیه و تدوین: فیلیپ ون در استیکل

منبع: [http // WWW.fao.org/sd/cddirect/cdan0015.htm](http://WWW.fao.org/sd/cddirect/cdan0015.htm)

مترجم: مهندس ابراهیم مردانی بلداجی

شروع با مردم

مرکز منطقه ای ارتباطات برای توسعه (SADC) که در هراره، پایتخت زیمبابوه مستقر است، مبادرت به کاربرد یک روش مردم گرا در پژوهشهای سنتی ارتباطات کرده است. این روش که ارزیابی مشارکتی ارتباطات روستایی نامگذاری شده است (PRCA)، با موفقیت چشمگیر توسط (SADC) در دوره های کارآموزی میدانی برای دست اندرکاران پروژه های توسعه روستایی، اجرا می شود و برنامه کارش در زمینه توسعه مهارتهای ارتباطی است.

(PRCA) یک روش شناسی تحقیق در زمینه ارتباطات مشارکتی است که به منظور شرکت دادن روستاییان در تشخیص عناصر ضروری

گیریهایی که بر زندگی آنان مؤثر است بالا می برد.

(PRCA) به رهیافتهای مشارکتی، همچون ارزیابی مشارکتی روستایی (PRA) و یادگیری و فعالیت مشارکتی (PLA) تمایل دارد.

(PRCA) همانند مردم شناسی از پژوهشهای کمی و کیفی استفاده و بهره برداری می کند. همچنین ایده ها و فنون را از روشهای عددی (LFA)^۲، برنامه ریزی پروژه های هدفمدار (OOPP)^۳، تبلیغ و بازاریابی اجتماعی با همدیگر ترکیب می کند.

(PRCA) از تعریفی از ارتباطات نشأت گرفته که آن را به عنوان یک فرایند متعامل می نگرد و ویژگی اش عبارت است از مبادله ایده ها،

برای طراحی برنامه ها و راهبردهای ارتباطی مؤثر در توسعه به کار می رود.

(PRCA) با استفاده از فنون بازدید از مزرعه، مصاحبه و کار گروهی، اطلاعات مورد نیاز برای طراحی پیامها، رسانه ها، مواد و راهبردهای ارتباطی را تولید می کند تا افراد شرکت کننده احساس کنند برنامه به خودشان تعلق دارد. (PRCA) روند گفتگوی مردم روستایی بین خودشان و گفتگوی آنها با کارگزاران توسعه را تسهیل می کند تا از این طریق همه شرکت کنندگان به تفاهم دو طرفه و برنامه های مشترک برسند. بنابراین (PRCA) یک ابزار ضروری و نوآور است که میزان مشارکت مردم روستایی را در تصمیم

اطلاعات، نقطه نظرها و تجارب بین افراد و گروهها. در (PRCA) ارتباط، یک فرایند دو طرفه است که در آن افراد شرکت کننده، منبع مهم ایده‌ها تلقی می‌شوند و افکار و عقایدشان شنیده می‌شود. انفعالی بودن در این فرایند، جایی ندارد، زیرا بر اساس این متدولوژی، به همکاری ذهنی افراد شرکت کننده نیاز است تا آگاهی و درکی متعارف حاصل شود. در (PRCA) همه شرکت کنندگان با هم درباره دوره کاری تصمیم می‌گیرند.

از دیدگاه ارتباطات با همه شرکت کنندگان و ذی‌نفعان به عنوان افراد برابر رفتار می‌شود. (PRCA) برای برقراری گفتگو با گروه‌های جوامع روستایی، مورد استفاده واقع می‌شود تا مسائل و نیازهایشان، فعالیتها و دانش موجودشان، نگرشها و احساساتشان، و

همچنین ادراکاتشان در مورد موضوعات توسعه که مورد بررسی است شناسایی و تحلیل گردد.

همچنین از آن به منظور تعیین ویژگی گروه‌های مختلف در یک جامعه و نشان دادن انگاره‌ها و شبکه‌های ارتباطی موجود استفاده می‌شود.

برنامه عملی برای توسعه مهارت‌های ارتباطی

برنامه عملی توسعه مهارت‌های ارتباطی در رأس خدمات مرکز ارتباطات (SADC) قرار دارد. این برنامه مجموعه‌ای از توصیه‌ها و مشاوره‌های ارتباطی، آموزش عملی و دوره‌های تکمیلی فنی است که هر کدام با دیگری در پروژه‌های جاری یا برنامه‌ریزی شده توسعه به کار برده می‌شود. برنامه عملی شامل یک

کارگاه آموزش عملی است که:

- مهارت‌هایی را در به کارگیری تکنیک‌های تحقیقی (PRCA) منتقل می‌کند که تیم‌های ارباب رجوع پروژه (ترجیحاً انتخاب ۳ کارمند میدانی در پروژه ارباب رجوع) و جوامع روستایی را در تشخیص، تحلیل و توسعه راهبردهای ارتباطی مؤثر مشارکت می‌دهد.
- افرادی را که از نظر فرهنگی برای برقراری ارتباط، مناسب و برای پرسنل پروژه و جوامع روستایی مفید هستند شناسایی می‌کند و به کار می‌گیرد تا به یک درک دوطرفه برای انجام کارها برسند. مردم را قادر می‌سازد در اجرای پروژه‌های توسعه روستایی، برنامه‌های ارتباطی چند رسانه‌ای را که به طور مؤثر فعالیتها و افکار را ارتقا می‌دهند طراحی و اجرا کنند.

● شرکت کنندگان را در انتقال رهیافت مشارکتی به سایر کارکنان پروژه مساعدت می کند.

مدت دوره ۱۰ هفته است که در یک دوره ۳ ماهه اجرایی گردد و شامل موارد زیر است .
● شرکت کنندگان را در نظارت و ارزشیابی یاری می دهد.

● یک کارگاه آموزشی ۳ هفته ای که در هراره برگزار می گردد و طی آن، شرکت کنندگان متدولوژی (PRCA) و تجارب حاصل از آن را در خصوص جوامع محلی زیمبابوه یاد می گیرند.

● یک ماه فنونی را که در طول دوره تدریس شده اند عملاً در مکان پروژه در درون جوامع روستایی به کار می بندند.
نتایج به دو دسته اند :

۱- پروژه ها، که کارمندان شان را به صورت یک گروه استخدام می کنند و از یک رشته عملیات ارتباطی طراحی شده به صورت حرفه ای برای اجرای ناگهانی سود می برند .

۲- همه شرکت کنندگان مهارتهای دائمی را که برای استفاده مجدد در فعالیتهای آینده نیاز است بدست می آورند . بعد از کارگاه عملی ، شرکت کنندگان به مکانهای اجرای پروژه شان بر می گردند تا عملیات ارتباطی، آزمایشی، طراحی و برنامه ریزی شده در طول کارگاه را اجرا کنند . مشاوره فنی و دیدارهای سرمزرعه بعدی

کارشناسان ارتباطات از طریق مرکز فراهم می شوند .

● بعداً یک کارگاه آموزشی ۳ هفته ای در هراره تشکیل می شود که در آنجا آنها نتایج تحقیقاتشان را تحلیل می کنند و آموزش می بینند تا نتایج را در طراحی راهبرد ارتباطی مشارکتی - که بهترین پاسخ به نیازها و تصمیمات جامعه باشد - به کار برند .

ادراکها و ارتباطات

ادراکها، نقشی کلیدی در ارتباطات ایفا می کنند. بنابراین در پژوهشهای ارتباطات نیاز است که مشخص شود پروژه و جامعه از مسائل و موضوعاتی که دوباره باید حل شوند دریافتهای متفاوت ندارند. (PRCA) برای این توسعه یافته که برنامه های ارتباطی توسعه روستایی را بر واقعیتهای جامعه روستایی استوار کند، هر چند با تحقیق در ادراکات مردم روستایی و دانش محلی پی به این حقیقت می بریم که بسیاری از جوامع، راههایی برای پنهان کردن اطلاعات و احساسات واقعی خود از خارجها پیدا کرده اند؛ به ویژه زمانی که خارجها نمی توانند با ساختار جامعه مردم روستایی تعامل داشته باشند.

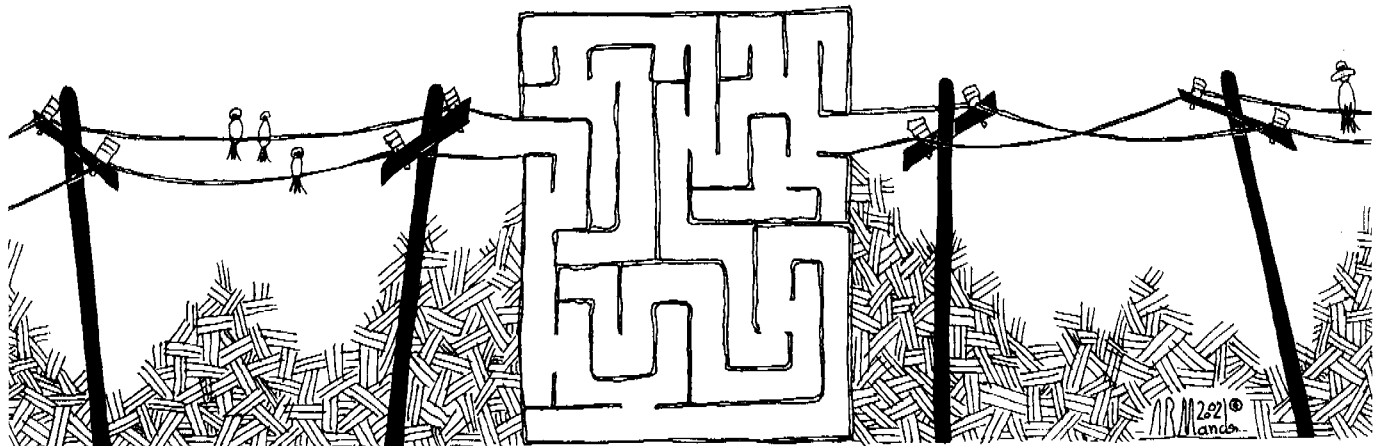
آسکرافت این توانایی مردم روستایی را در رفتار خوب با خارجها بدون فاش کردن خودشان "حقه مؤدبانه" می نامد.

برای غلبه بر این موضوع (PRCA) روشهای دیداری و تکنیکهای جمعی را به منظور جمع آوری، تحلیل و ارائه اطلاعات به کار می برد و بنابراین حقه را در هم می شکند و نیاز به سواد را جایگزین آن می کند. از این طریق پژوهش می تواند دریافتهای برداشتهای اعضای جامعه را فاش کند و اطمینان بدهد که تلاشهای توسعه در واقعیات آنها ریشه دوانده و پاسخگوی نیازها، تواناییها و دانش محلی آنها است .

تفاوتهای بین (PRCA) و پژوهشهای سنتی ارتباطات

(PRCA) از پژوهشهای سنتی ارتباطات متفاوت است؛ زیرا (PRCA) کاملاً "مشارکتی است و مردم را قادر می سازد در تصمیم گیری و فعالیتهایی که مستقیماً بر زندگی شان تأثیر می گذارد، شرکت کنند.

مردم روستایی که در طرح (PRCA) مشارکت می کنند دانش و تجاربشان را با محققان از ابتدا تا انتهای جریان کار در میان می گذارند. آنها در هر فعالیتی شرکت می کنند؛ از جمله جمع آوری و تحلیل اطلاعات، تشخیص مسأله و اولویت بخشی به تصمیم گیری در اینکه چگونه باید با موضوعات مختلفی که توسط (PRCA) آشکار می شوند، برخورد شود. برخلاف پژوهشهای سنتی ارتباطات، (PRCA)

تفاوت‌های بین (PRCA) و (PRA) و پژوهش‌های سنتی ارتباطی

تحقیقات سنتی ارتباطات	ارزیابی مشارکتی ارتباطات روستایی (PRCA)	ارزیابی مشارکتی روستایی (PRA)
فراگیر نیست - فقط در مورد موضوعات ارتباطی تحقیق می‌شود.	فراگیر است. در مورد نیازها، فرصتها، مسائل و راه‌حلهای به اندازه موضوعات، شبکه‌ها و سیستمهای ارتباطی، تحقیق می‌شود.	فراگیر نیست. فقط در مورد نیازها، فرصتها، مسائل و راه‌حلهای جامعه بدون توجه به موضوعات ارتباطات تحقیق می‌شود.
غیر مشارکتی: محقق یک بازخواست که اطلاعات را بیشتر در حد استفاده کاری یاد می‌گیرد.	مشارکتی: محقق یک تسهیل کننده است؛ کسی که مردم را قادر می‌سازد تحقیقات را بر عهده بگیرند در آن سهیم شوند و نتایج آن را تحلیل کنند که سرانجام به یک فعالیت محلی پایدار منجر می‌شود و ارتباطات در آن بهبود می‌یابد.	مشارکتی: محقق در نقش تسهیل کننده، مردم را قادر می‌سازد تا تحقیقات را بر عهده بگیرند، در آن سهیم شوند و آن را تحلیل کنند که سرانجام آن، فعالیت محلی پایدار است.
استخراجی است و توانمند نمی‌کند و ظرفیت‌های جامعه را بالا نمی‌برد.	توانمند می‌کند و ظرفیت‌های جامعه را بالا می‌برد.	توانمند می‌کند و ظرفیت‌های جامعه را بالا می‌برد.
حرفه ایها مداخله گری ارتباطات را دور از جامعه، برنامه‌ریزی می‌کنند.	منجر به ملحق شدن برنامه‌ریزی توسعه و برنامه ارتباطات با جامعه می‌شود.	منجر به الحاق برنامه‌ریزی توسعه با جامعه می‌شود.
با مخاطبان بر حسب معیار تعیین شده توسط محقق رفتار می‌شود. مردم صرفاً به عنوان دریافت کننده انفعالی پیام ظاهر می‌شوند، نه به عنوان یک عامل فعال.	در اثر تعامل با گروه‌های مشخص شده بر اساس تقسیم یک مشکل معمول و دست‌بندی شده بر حسب معیار خود مردم رفتار می‌کنند. مردم و شرکت‌کنندگان فعال تولید و تحلیل اطلاعاتند.	با جوامعی که صرفاً بر اساس ارزشهای محلی از هم متمایز شده‌اند در ارتباط است. مردم، شرکت‌کنندگان فعال تولید و تحلیل اطلاعاتند.
جامعه در نتایج تحقیق سهمی ندارد. محقق نتایج را تحلیل می‌کند و سپس نتایج را به افراد بیرونی ارائه می‌دهد.	نتایج ارزیابی توسط جامعه ارائه می‌شود.	نتایج ارزیابی توسط جامعه ارائه می‌شود.
نتایج اختصاص به محققان دارد و توسط آنان نگهداری می‌شود.	نتایج متعلق به جامعه است و توسط جامعه نگهداری می‌شود.	نتایج متعلق به جامعه است و توسط جامعه نگهداری می‌شود.
در جمع‌آوری اطلاعات تأکید بر سوال پرسى شفاهی است.	در تولید، تحلیل و ارائه اطلاعات بر استفاده از روشهای دیداری تأکید شود.	در تولید، تحلیل و ارائه اطلاعات بر استفاده از روشهای دیداری تأکید می‌شود.
بر راههای تغییر نگرش و رفتار مخاطبین تأکید می‌شود.	تأکید بر تغییر نگرش و رفتار در میان تسهیل کنندگان مورد تأکید است.	بر تغییر نگرش و رفتار در میان تسهیل کنندگان تأکید دارد.
بهترین نحوه انتقال کارشناس خارجی به درون جامعه محلی مورد تأکید است.	وسايل ايجادکننده درک متقابل بين مردم محلی و کارکنان توسعه را جستجو می‌کند تا استعدادهاى محلی را با اطلاعات و مهارتهای خارجی برای حل مسأله موثرتر پیوند دهد.	بر اطلاعات مهارت‌ها و قابلیت‌های مردم در حل مسأله تأکید می‌شود.

این حال، (PRCA) دارای ویژگیهای منحصر به فرد است، زیرا هم بر مطالعه سیستمهای ارتباطی سنتی و مدرن در جامعه، تمرکز دارد و هم به شکل گیری راهبردها و مواد ارتباطی به منظور بهبود روند تبادل اطلاعات و دانش در میان شرکت کنندگان متعدد کمک می کند. جدولی که در پی می آید تفاوت های بین (PRCA) و (PRA) و پژوهش های سنتی ارتباطی را بیان می کند.

زمینه تاریخی (PRCA)

منشأ (PRCA) را می توان در متدهای مشارکتی که در دهه ۱۹۷۰ ایجاد شدند جستجو کرد. کارگزاران توسعه شروع به ترک روشهای پژوهشی پرسشنامه کردند، زیرا آماده سازی آنها بلند مدت بود، غیر قابل انعطاف بودند، اغلب واقعیت های محلی را به حساب نمی آوردند و از نظر فرایند تحلیل

تعامل با شرایط متغیر و پیچیده ای را که در آن زندگی می کنند، می آموزند. بعد از شرکت در مردم می توانند مسائل، نیازها و شایستگی های خود را شناسایی و تحلیل کنند. آنها زمانی مهارت های اضافی، دانش و اطلاعات خارجی را به کار می بندند که با مسایلی فراتر از توانایی ها و منابع موجودشان مواجه شوند. در این مرحله، مردم بیشتر از فاکتورهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی که مانع دستیابی به اهدافشان می شود آگاه می شوند و اغلب مهارت های کسب شده جدید را به عنوان ابزار حرکت به منظور مبارزه با این موانع به کار می برند.

تفاوت بین (PRCA) و سایر روش های مشارکتی

(PRCA) به خانواده (RRA, PLA, PRA) و سایر روش های مشارکتی دیگر تعلق دارد. با

فقط بهترین راه های طراحی پیامها را برای مخاطبان روستایی شناسایی نمی کند، بلکه در شناسایی راهبردها و مواد ارتباطی نیز کمک می کند تا مردم روستایی بتوانند به طور واضح تصوراتشان از نیازهای جامعه؛ دانش محلی، موقعیتها، مسائل و راه حل مسائل را که ممکن است با کوشش های مربوط به توسعه تلفیق شده باشد، بیان کنند.

به همین طریق (PRCA) مردم را در محور توسعه و پیشرفتشان به عنوان صاحبان فرایند توسعه قرار می دهد، نه استفاده کنندگانی محض که صرفاً آموزش و تعلیمات در باره حل مسائلمان را از خارج دریافت می کنند. (PRCA) فراتر از یک روش شناسی تحقیق است. (PRCA) علاوه بر ویژگی های تحقیقاتی اش یک فرایند آموزشی و توانمندساز در جامعه نیز به شمار می آید. وقتی اجرا می شود، مردم راه های جدید تفکر و

پیچیده بودند. در حین جستجو برای روشهای مؤثرتر، دست اندرکاران توسعه پی بردند که بیشتر افراد بی سواد و نیمه باسواد در اثر نمایشهای دیداری، به خوبی می توانند نتایج مؤثر بر آنها را ابلاغ کنند. این عوامل منجر به رشد ارزیابی سریع روستایی (PRA) شد که یک پیشرفت مهم در روشهای استاندارد پرسشنامه‌ای بود. (PRA) همچنین نیازهای مردم را بهتر نشان می داد. به هر حال، پژوهشگران اطلاعات را پس از جمع آوری در روستاها، به منظور تجزیه و تحلیل با مجموعه

اولویت بخشی و تحلیل مشکلات و نیازهایشان نیز شرکت داده شوند. بعد از این، فرایند ارزیابی مشارکتی روستایی (PRA) و سپس روش فعالیت و یادگیری مشارکتی (PLA) بوجود آمد. (PRA) و (PLA) پی بردند که خیلی چیزها وجود دارند که محققان و متخصصان موضوعی آنها را نمی دانند و یگانه راه یادگیری آنها، استماع سخنان مردم روستایی است. همچنین مردم روستایی فاقد بعضی از اطلاعات فنی کارشناسان هستند که این اطلاعات می تواند برخی از مشکلات آنها را

ارتباطات منطقه‌ای FAO که توسط ایتالیایی‌ها سرمایه‌گذاری شده بود و منطقه SADC را تحت پوشش قرار می داد، کار می کردند. در سال ۱۹۹۶ پروژه به واحد هماهنگی بخش منابع طبیعی، کشاورزی و غذای SADC در هراره انتقال داده شد که در آنجا برای تأسیس مکانی که امروزه «مرکز ارتباطات توسعه» شناخته می شود، کمک‌هایی صورت گرفت. در دو سال اخیر، کارکنان واحد آموزش مرکز متدولوژی (PRCA) را که تغییر کرده و همچنان در حال تغییر است، پالایش کردند تا بتوانند با اعمال تغییرات، آن را با اوضاع و احوال واقعی مزارع روستایی تطبیق دهند و البته در این کار، نظرها و پیشنهادهای کارشناسان بین‌المللی، کارشناسان ملی، متخصصان ترویج میدانی و نیز تعداد زیادی از مردم روستایی را که با آنها کار می کردند، به کار بردند.

بدون کمک فعال همه این افراد (PRCA) در شکل و شمایل کنونی که یک متدولوژی نوآور برای برنامه‌ریزی و تحقیقات ارتباطی مشارکتی محسوب می شود، به وجود نمی آمد.

وضعیت کنونی (PRCA)

(PRCA) به یک فرایند انعطاف‌پذیر تبدیل شده که برای تعریف نیازها و اولویتهای ضروری به منظور شروع یک پروژه توسعه و به عنوان یک ابزار تصحیح‌کننده برای بهبود وضعیت یک پروژه در حال اجرا، می تواند مورد استفاده واقع شود. در هر یک از این دو مورد، (PRCA) اساس را بر ساختن یک راهبرد ارتباطی مؤثر می گذارد. تا به حال ۶ کارگاه آموزشی در مورد برنامه‌کار (PRCA) به مدت ۱۰ هفته برای ۱۲۳ کارمند میدانی از سطوح متوسط مدیریتی در ۲۰ پروژه توسعه روستایی ۹ کشور منطقه آفریقای جنوبی و کشورهای دیگر (مصر، اتیوپی، موزامبیک، نامیبیا، سودان، تانزانیا، زامبیا و زیمبابوه) برگزار شده است.

از زمانی که آموزش، تجربی و شامل کاربرد

حل کند. بنابراین، تقسیم دانش و اطلاعات یکی از اجزای ضروری (PRA) شد. (PRA) به طور وسیع در کشاورزی، جنگلداری و رشته‌های دیگر به کار برده شده است. هر چند تا به حال هرگز در مورد ارتباطات از آن استفاده نشده، ولی بیشتر روشها و ابزار مربوطه از ارتباطات برگرفته شده است.

(PRA) ایجاد شد تا این بینش را نشان بدهد. مفهوم (PRCA) اولین بار در سال ۱۹۹۵ توسط گروه کارشناسان میدانی ارتباطات FAO ارائه شد. این کارشناسان در دیپارتمان آموزش بزرگسالان دانشگاه زیمبابوه در قالب یک پروژه

فرضیات خودشان، بیرون می بردند. این امر دلیل استخراجی شناخته شدن (PRA) است. در (PRA) خارجیها به نواحی روستایی می رفتند، اطلاعات را از مردم روستایی به دست می آوردند و سپس آنها را برای پردازش و تحلیل به خارج از جامعه برده، بدان وسیله فرایند را کنترل می کردند.

وقتی (PRA) در بیشتر وضعیتها به کار برده شد، تأکید بر مشارکت تقریباً به طور طبیعی زیاد شد و مشخص گردید که جوامع نه فقط نیاز دارند که در جمع آوری اطلاعات به کار گرفته شوند، بلکه نیازمند این هستند که در

پی نوشتها

- 1-Participatory Rural Communication Appraisal
- 2-Participatory Rural Appraisal
- 3-Participatory learning and Action
- 4-Logical Frame world Approach
- 5-Objective oriented project planning
- 6-Rapid rural Appraisal

- ۱- شروع با مردم، متدولوژی (hand book - PRCA)
- ۲- شروع با مردم، متدولوژی (PRCA) مرجع آموزشگران
- ۳- طراحی راهبرد ارتباطات مشارکتی - hand book
- ۴- طراحی راهبرد ارتباطات مشارکتی - مرجع آموزشگران

یک ماهه متدولوژی (PRCA) در مکانهای پروژه های ارباب رجوع شد هرکارگاه آموزشی، گروه را قادر کرده که فرایند را بر اساس تجارب کار آموزان، آزمایش کند. (PRCA) مجموعه آموزشی آزموده های میدانی به دست آمده از کارگاههای آموزشی را که به تازگی به پایان رسیده به صورت تألیف شده، قبل از پایان سال منتشر خواهد ساخت که شامل موارد زیر است:

جهاد

مآخذ علمی - اجتماعی - اقتصادی
روزنامه توسعه روستایی و ترویج

علاقمندان جهت اشتراک مجله جهاد می توانند فرم پیوست را تکمیل کرده، همراه با اصل رسید بانکی، واریز شده به حساب شماره ۹۰۱۳۷ بانک ملی شعبه وحدت (قابل پرداخت در کلیه شعب بانک ملی) به آدرس دفتر مجله ارسال دارند.

بهای اشتراک سالانه ۱۳۰۰۰ ریال   بهای اشتراک شش ماهه ۶۵۰۰ ریال

آدرس: انجمن تهرانی، خیابان دکتر فاطمی، میدان جهاد، ساختمان روزنامه جهاد
کشاورزی (هوشیاران) تهران، آدرس: دفتر مجله جهاد، صندوق پستی (۱۳۵۱۳۵۱۳۵)
تلفن: ۸۸۱۲۵۶۸ - ۸۸۱۲۵۶۹ - ۸۸۱۲۵۷۰ - ۸۸۱۲۵۷۱ - ۸۸۱۲۵۷۲ - ۸۸۱۲۵۷۳ - ۸۸۱۲۵۷۴ - ۸۸۱۲۵۷۵ - ۸۸۱۲۵۷۶ - ۸۸۱۲۵۷۷ - ۸۸۱۲۵۷۸ - ۸۸۱۲۵۷۹ - ۸۸۱۲۵۸۰ - ۸۸۱۲۵۸۱ - ۸۸۱۲۵۸۲ - ۸۸۱۲۵۸۳ - ۸۸۱۲۵۸۴ - ۸۸۱۲۵۸۵ - ۸۸۱۲۵۸۶ - ۸۸۱۲۵۸۷ - ۸۸۱۲۵۸۸ - ۸۸۱۲۵۸۹ - ۸۸۱۲۵۹۰ - ۸۸۱۲۵۹۱ - ۸۸۱۲۵۹۲ - ۸۸۱۲۵۹۳ - ۸۸۱۲۵۹۴ - ۸۸۱۲۵۹۵ - ۸۸۱۲۵۹۶ - ۸۸۱۲۵۹۷ - ۸۸۱۲۵۹۸ - ۸۸۱۲۵۹۹ - ۸۸۱۲۶۰۰

اینجانب ..... سن ..... شغل ..... میزان تحصیلات .....

مایل به اشتراک مجله جهاد از شماره ..... تا شماره ..... به مدت ..... می باشم.

آدرس .....

شماره تلفن ..... تاریخ .....

امضا .....